

บทวิจารณ์หนังสือ
พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์

พระใบฎีกาอุทัย สุจินโณ (พิทักษ์หงส์สกุล)
Phrabaidika Uthai Sujino (Phitak Hongsakul)

วัดลาดปลาเค้า จังหวัดสุพรรณบุรี
Wat Lat Pla Khao. Suphan Buri Province
Uthai.Phitakhongsakul@gmail.com

บทนำ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เป็นนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาและเป็นพระที่มีความรู้ในทางโลกและทางธรรม เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านการสอนการอบรมเทศนาสั่งสอนชาวพุทธเป็นอย่างดี มีผลงานในด้านการเขียนหนังสือเป็นที่ประจักษ์ทั่วไป เช่น พุทธธรรม หนังสือการเรียนการสอน พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ และพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม วิปัสสนากรรมฐาน การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเป็นจำนวนมาก หนังสือ “พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์” เป็นหนังสือที่เขียนเกี่ยวพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ที่มีความต่างในความเหมือน วิทยาศาสตร์กำลังเข้ามาจ่อแดนของจิตใจ เมื่อจ่อแดนของจิตใจ ก็ก้าวเข้ามาสู่แดนของศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2556: 19)

“พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์” หนังสือเล่มนี้ได้ทำการพิมพ์ปีพุทธศักราช 2556 มีความหนา 213 หน้า เนื้อหาทั้งหมดมี 6 บท รวมเชิงอรรถและภาคผนวก เป็น 10 บท เริ่มต้นกล่าวถึงพระพุทธศาสนา ที่เป็นนามธรรมเป็นเนื้อหาหรือหลักการของพระพุทธศาสนา ส่วนวิทยาศาสตร์ หมายถึงวิทยาศาสตร์ประยุกต์ และเทคโนโลยีก็ได้ แต่ในบางตอนอาจจะแยกก็จะอธิบายเฉพาะตอนที่แยก เพื่อให้เข้าใจไม่สับสน

เป้าหมายของหนังสือเล่มนี้มุ่งอธิบายการกระทำของมนุษย์ต่อธรรมชาติ วิทยาศาสตร์จะไปกระทำต่อธรรมชาติอย่างนั้นได้ ก็เพราะมนุษย์เป็นผู้ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในการไปกระทำ แต่มูลเหตุเดิมมาจากความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ดังนั้นก็บอกว่า ความเสื่อมความพินาศ ล้วนแต่เกิดจากฝีมือของวิทยาศาสตร์ทั้งนั้น ที่ก่อให้เกิดอันตรายแก่มนุษย์ปัจจุบันเป็นอันมาก เนื่องจากการที่ได้ทำให้ธรรมชาติผันผวนแปรเปลี่ยนรูปแบบใหม่ หมายความว่า โลกแห่งธรรมชาติต่อไปอาจจะไม่เป็นโลกธรรมชาติ แต่อาจจะกลายเป็นโลกแห่งวิทยาศาสตร์ มนุษย์ก็เช่นกัน ก็จะเป็นมนุษย์ยุควิทยาศาสตร์ที่อยู่ในโลกวิทยาศาสตร์ พุทธศาสนาและ

วิทยาศาสตร์ ยอมรับในธรรมชาติและกฎของธรรมชาติ เช่นเดียวกัน แต่พุทธศาสนา และวิทยาศาสตร์ให้ความสำคัญและมุ่งเน้นในเรื่องที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามความใฝ่รู้วิทยาศาสตร์ของมนุษย์ในปัจจุบันมี 2 อย่าง คือ ความคิดที่จะพิชิตธรรมชาติ และความเชื่อว่า ความสุขของมนุษย์อยู่ที่การมีวัตถุปรนเปรอพร้อม แสดงถึงวิทยาศาสตร์เป็นเรื่องพิสูจน์ของโลกภายนอก ส่วนพระพุทธศาสนามีลักษณะพิเศษออกไปไม่ได้มองเฉพาะโลกวัตถุภายนอกเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของมนุษย์ที่เป็นผู้พิสูจน์ความจริงโลกภายนอกด้วยอินทรีย์ทั้ง 5 ตา หู จมูก ลิ้น กาย สู้พัฒนาการทางจิตและปัญญาของมนุษย์ พระพุทธศาสนามองหาความจริงเบื้องหลังธรรมชาติภายนอกนั้น เพื่อแก้ปัญหาให้แก่มนุษย์ ส่วนวิทยาศาสตร์มองหาความจริงเบื้องหลังธรรมชาติเพียงเพื่อสนองความใฝ่รู้

เนื้อหา

จากพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์

พระพุทธศาสนา หมายถึง ตัวสาระธรรมที่เป็นนามธรรมเนื้อหาหรือหลักการของพระพุทธศาสนาเอามนุษย์เป็นศูนย์กลางในแง่ที่จะต้องรู้เข้าใจและพัฒนาจิต เพื่อให้เกิดปัญญามีตัวเชื่อมที่เป็นธรรมชาติ คือ อินทรีย์ 5 วิทยาศาสตร์ คือ ขบวนการสังเกตและการทดลองในเบื้องต้นจะใช้ประสาททั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย โดยเฉพาะตา หู ฟัง และกายก็สัมผัสสามอย่างนี้สำคัญอย่างยิ่งในการสังเกตและทดลอง

ก้าวสุดแดน แต่ไม่รู้จักจบ พระพุทธศาสนา อธิบายหลักทั่วไปแห่งแดนจิตใจในฐานะเป็นมูลฐานแห่งคำสอนการพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น โลกทางวัตถุมูลฐานแห่งแดนวิทยาศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุกับจิตใจเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหา กับ สิ่งสะท้อนไปจากเนื้อหาตอนนี้กำลังสุดแดนแห่งโลกวัตถุ และกำลังจ่อแดนของจิตใจที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญ วิธีพิสูจน์นั้นกำลังจะพ้นเลยขอบเขตของอินทรีย์ 5 ใช้อินทรีย์ 5 เปล่าเปลือย คือ ตา หู และร่างกายล้วน ๆ อาศัยอุปกรณ์ขยายวิสัยแห่งอินทรีย์ของมนุษย์มาใช้ การสังเกต พิสูจน์ หรือตีความโดยใช้ภาษาคณิตศาสตร์เป็นสื่อ และมาอยู่กับสิ่งที่เรียกว่าเป็นสัญลักษณ์ ถ้าวิทยาศาสตร์ไม่ปรับเปลี่ยนท่าทีและวิธีการ ก็คงอยู่แค่ระดับของการคาดหมายและความเชื่อ อันนี้คือเรื่องวิทยาศาสตร์จ่อแดนของจิตใจ

จุดกำเนิดวิทยาศาสตร์ ความใฝ่รู้ในความจริงของธรรมชาติ เป็นคำตอบของนักวิทยาศาสตร์ยอมรับพร้อมด้วยความเชื่อว่าในธรรมชาติมีกฎเกณฑ์แห่งความเป็นเหตุเป็นผลที่สม่ำเสมอแน่นอน สองประการนี้เป็นฐานให้นักวิทยาศาสตร์เริ่มประกอบกิจกรรม การศึกษาค้นคว้า จุดกำเนิดของวิทยาศาสตร์จึงอยู่ที่ใจของมนุษย์และอยู่ที่ความใฝ่รู้และศรัทธาหรือความเชื่อ แรงจูงใจถือว่าเป็นความใฝ่รู้ที่บริสุทธิ์ ที่ได้รับอิทธิพลครอบงำจากระบบคุณค่า 2 อย่าง 1) ความคิดที่จะพิชิตธรรมชาติให้สำเร็จ 2) ความเชื่อว่า ความสุขของมนุษย์อยู่ที่การมีวัตถุปรนเปรอพร้อม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2556: 23-24)

เบื้องหลังความเจริญ คือ เบื้องหลังติดทางตัน นอกจากแนวความคิด 2 สายนั้นแล้ว ยังมีทัศนคติที่เจริญควบคู่มาด้วยกันที่เป็นปัจจัยแก่กันกับแนวความคิด 2 อย่างข้างต้นเสริมให้มีน้ำหนักเพิ่มขึ้นอีก คือ 1) ทัศนคติแบบขำนาญพิเศษเฉพาะด้าน 2) ทัศนคติที่ว่าแก้ปัญหายจริยธรรมได้โดยไม่ต้องใช้ปัจจัย หรือ

วิธีการทางจริยธรรม ความเชื่อและทัศนคติแบบนี้ทั้งสองอย่างแฝงมาในยุคอุตสาหกรรม ตามด้วยแนวความคิดที่กล่าวมาแล้ว เป็นตัวเสริมซ้ำให้ปัญหาหนักแรงขึ้น

จุดเริ่มร่วมกลายเป็นจุดแยกห่าง ศาสนามีจุดกำเนิดมาจากการกลัวภัยจากธรรมชาติ เช่น ไฟป่า น้ำท่วม แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด เป็นต้น มนุษย์ถูกภัยธรรมชาติบีบคั้นเกิดความกลัวขึ้นมา จึงแสวงหาทางในการปฏิบัติด้วยความปรารถนาจะพ้นภัย ส่วนวิทยาศาสตร์มีความปรารถนาที่จะรู้ความจริงของธรรมชาติ ซึ่งเป็นจุดร่วมที่เริ่มกำเนิด ทั้งของศาสนาและวิทยาศาสตร์

จุดที่แตกต่างแยกห่างออกจากกัน จุดเริ่มต้นมาด้วยกัน ครั้นนานเข้ากลายเป็นแยก 2 ทาง คือ ศรัทธาและการพิสูจน์ความจริง ศาสนาเป็นเรื่องของศรัทธาเป็นเครื่องควบคุมรักษาแก่นของตนไว้ให้คำตอบที่เชื่อว่าเป็นความจริงพื้นฐานของโลกและชีวิตเป็นความจริงที่รวบยอด คลุมจากข้างบนลงมาที่เดียวหมดเลย ส่วนวิทยาศาสตร์รักษาและเผยแผ่หลักของตนออกไป ด้วยวิธีการแห่งปัญญา ที่มีชื่อเฉพาะว่า วิธีวิทยาศาสตร์ เป็นการพยายามพิสูจน์ความจริงปลีกย่อยทีละเรื่อง เป็นความจริงเฉพาะเรื่อง ก้าวไปหาความจริงที่ครอบคลุมทีละน้อย

ความแตกต่างไม่ห่างจากความเหมือน ศาสนาเป็นเรื่องของคนมาก เป็นเรื่องของสังคม ซึ่งไม่อาจพิสูจน์ด้วยประสาททั้ง 5 ในทันทีทันใด จึงต้องอาศัยความเชื่อเป็นพื้นฐาน จะพิสูจน์อย่างไรก็พิสูจน์ไม่ได้ บางคนว่าอันใหม่ดีกว่า หรือบางคนก็ว่าอันเก่าดีกว่า ดังนั้นศาสนาจึงอยู่ที่ศรัทธา มีความแตกต่างกันไปตามศรัทธาของแต่ละบุคคล สำหรับทางวิทยาศาสตร์พิสูจน์ไปที่ละเอียด แก่ปัญหาในทางความรู้ไปได้เรื่อย ๆ เสร็จไปตามลำดับ ในช่วงระยะเวลาหนึ่งก็ย่อมมีวิทยาศาสตร์อันเดียว ลักษณะตรงข้ามกับศาสนา มีหลายศาสนา แต่วิทยาศาสตร์มีหลายวิทยาศาสตร์โดยลำดับกาลในประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์นั้นไปยุ่งกับสิ่งที่ถูกมนุษย์พิสูจน์ แต่ศาสนาเอาที่ตัวผู้พิสูจน์เอง คือมายุ่งกับตัวมนุษย์ผู้ใช้อินทรีย์ 5

ความสดใสที่ไม่พ้นความสับสน วิทยาศาสตร์เวลานี้ยังไม่สามารถให้คำตอบที่แสดงถึงความจริงรวบยอดที่ครอบคลุมธรรมชาติของโลกและชีวิตทั้งหมดได้ แต่ยังคงอยู่ในขั้นที่วุ่นกับการหาคำตอบเกี่ยวกับหลักความจริงเฉพาะบางเรื่อง แม้แต่ในขั้นนี้ก็ยังไม่อาจพิสูจน์สภาวะธรรมชาติหลายอย่าง ในระดับความจริงพื้นฐาน เช่น อนุภาคพื้นฐานเป็นอย่างไร มีจริงหรือไม่ Sir Arthur Eddington ในฐานะที่เป็นนักวิทยาศาสตร์ที่ก้าวไกลกล่าวไว้ว่า “วิทยาศาสตร์ไม่สามารถนำมนุษย์เข้าถึงความจริงหรือสัจจะภาวะโดยตรง จะเข้าถึงได้เพียงโลกแห่งสัญลักษณ์ที่เป็นเพียงเงา (A shadow World of symbols) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). 2556: 46)

วิทยาศาสตร์แยกตัวห่างสามัญชนออกไปทุกที ๆ ด้วยเรื่องการพิสูจน์ กลายเป็นเรื่องของพวก Elite คือ พวกหนึ่ง กลุ่มหนึ่งที่ชำนาญพิเศษเฉพาะด้าน ในขณะที่ที่ศาสนาต้องอยู่กับประชาชนตลอดเวลา เป็นลักษณะที่แตกต่าง

มั่นใจในวิทยาศาสตร์สั่นคลอน ศาสนาอันอ่อนแอก็เฟื่องฟูได้ ปัญหาของมนุษย์ในชีวิตและสังคมที่เป็นอยู่จริง ต้องการคำตอบที่สำเร็จรูปใช้การได้ทันที หรือคำแนะนำพร้อมปฏิบัติการได้ ในปัจจุบันชีวิตแต่ละคนมีเวลาอยู่ในโลกจำกัด รอไม่ได้สถานการณ์แต่ละอย่างอาจเปลี่ยนแปลงได้ทุกเวลา นักวิทยาศาสตร์มีวิธีปฏิบัติในการแก้ปัญหามากมาย แต่ก็มีจุดอ่อนที่บ่งพร่อง “ที่เป็นลักษณะของวิทยาศาสตร์ คือ ไม่เพียงพอและรอไม่ได้” ไม่สามารถแก้ปัญหาแท้ ๆ ของชีวิตในขั้นรากฐาน เช่น ทำคนให้เป็นคนดีไม่ได้ แก้นิสัยคนไม่ได้ คนมีความทุกข์ เศร้า โกรธ เป็นต้น แก้ไม่ได้ วิทยาศาสตร์ยังเสมือนว่าย่ำอยู่กับที่ ยังไปไม่ถึงไหน เพราะฉะนั้น พื้นฐานของธรรมชาติ มนุษย์ก็อาศัยศาสนาไปก่อน และอาศัยวิทยาศาสตร์เพียงแค่ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีมาเสริมความสุขสบายด้านนอกของชีวิต

มนุษย์จะประสบคุณค่าสูงสุด วิทยาศาสตร์กับศาสนามาบรรจบกัน มนุษย์มีความสุขทั้งภายในภายนอกของชีวิต ต้องมีความมั่นใจในวิทยาศาสตร์ และศรัทธาในศาสนา ในสังคมที่เจริญอันเนื่องมาจากวิทยาศาสตร์ เจตคติและวิธีการวิทยาศาสตร์เป็นสาระสำคัญของวิทยาศาสตร์จะไม่ค่อยเจริญงอกงาม และไม่มีอิทธิพลต่อชีวิตจิตใจ ตลอดจนการดำเนินชีวิต และการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้คนทั้งหลาย แต่ศาสนาต่าง ๆ อย่างศาสนาพุทธ สนองความต้องการของมนุษย์ ให้มีการพัฒนาทางจิตปัญญาในระดับต่าง ๆ กันและพร้อมกันนั้น วงการวิทยาศาสตร์บางส่วนก็ได้ความรู้ตระหนัก ถึงขีดจำกัดแห่งการแสวงหาความจริงในธรรมชาติ และกำลังขยายขอบเขตการศึกษาค้นคว้าออกมาสู่แดนของศาสนาด้วย จึงอาจทำให้เกิดความหวังว่า “วิทยาศาสตร์ที่พัฒนาสูงสุดจะมาบรรจบประสบกลมกลืนเข้ากับศาสนาที่พัฒนาสูงสุด” สามารถนำมนุษย์เข้าถึงความจริงแท้ พร้อมทั้งสันติสุขและอิสรภาพที่ชีวิตและสังคมต้องการ

จุดแยกหรือจุดบรรจบ พระพุทธศาสนามีความต้องการพ้นทุกข์ หรือความปรารถนาภาวะไร้ทุกข์ ทุกข์นี้มีต้นเหตุซึ่งเป็นไปตามกระบวนการของธรรมชาติ คือ หลักของความเป็นเหตุผล หรือความเป็นไปตามเหตุปัจจัย เพราะฉะนั้นพระพุทธศาสนาจึงสืบสาวหาต้นกำเนิดของความทุกข์ โดยมองไปที่ตัวความไม่รู้ไม่เข้าใจเหตุปัจจัย ตัวความไม่เข้าใจของกฎธรรมชาติ ได้แก่อวิชชา วิทยาศาสตร์อาศัยปัญญาและเหตุผลเป็นตัวตัดสินความจริง วิทยาศาสตร์มีความเชื่อว่า สรรพสิ่งในจักรวาลล้วนดำเนินไปอย่างมีเหตุผล

แยกแล้วทิ้ง กับแยกไปเอาความจริง ศาสนาทั่วไปตั้งแต่ยุคโบราณ มองความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายว่ามีเทพเจ้า เทวดา หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่เบื้องหลังคอยดลบันดาล มนุษย์มีการกระทำแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การกระทำที่ถูกใจเทพเจ้า จึงประทานรางวัลเรียกว่า ความดี และการกระทำที่ขัดเคืองพระทัยเทพเจ้าได้รับผลร้ายคือการลงโทษเรียกว่า ความชั่ว ขณะที่วิทยาศาสตร์แยกตัวออกมาแล้ว ก็มองข้ามเรื่องศีลธรรมจริยธรรม หรือเรื่องคุณค่าต่าง ๆ ไปเลยนั้น พระพุทธศาสนากลับศึกษาและแสดงความจริงของเรื่องศีลธรรมจริยธรรม หรือคุณค่าต่าง ๆ นั้น รวมอยู่ในกระบวนการของธรรมชาติด้วย

ศรัทธา : จุดร่วมของพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ ศาสนาต่าง ๆ เอาอารมณ์เป็นตัวนำเข้าสู่จุดหมาย แต่พระพุทธศาสนาไม่เอาอารมณ์หรือ Emotion เป็นหลักแต่มุ่งไปที่ตัวปัญญา ศรัทธาเป็นหลักการสำคัญของศาสนาทั่ว ๆ ไป แต่พระพุทธศาสนาเน้นปัญญา ให้ความสำคัญแก่ศรัทธาเพียงขั้นต้น มีลักษณะ

อยู่ 2 อย่าง คือ 1) ศรัทธาแบบปิดกั้นปัญญา ใช้วิธีปลุกเร้าหรือบังคับให้เชื่อ 2) ศรัทธาแบบสื่อนำสู่ปัญญา ความเชื่อสื่อนำให้สนใจศึกษาค้นคว้าหาความจริง จะเห็นได้ว่าทั้งในพระพุทธศาสนาและในวิทยาศาสตร์ต่างก็มีศรัทธาในประเภทที่ 2 คือ ศรัทธาแบบสื่อนำสู่ปัญญา เป็นปัจจัยที่ส่งทอดไปตามกันว่า วิมุตติ เป็นจุดหมาย บังคับให้ต้องมีปัญญา อาศัยศรัทธาเป็นจุดนำมี 3 ขั้นตอน คือ ศรัทธา ปัญญา วิมุตติ ขบวนการเข้าถึงความจริง

ศรัทธา จุดร่วมที่แตกต่างระหว่างพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ จุดร่วมพระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ คือ การที่มนุษย์ประสบปัญหาในการดำรงชีวิต เนื่องจากการบีบคั้นจากธรรมชาติแวดล้อม เมื่อจะแก้ปัญหา มนุษย์ก็มองออกไปที่ธรรมชาติด้วยความรู้สึกหวาดหวั่น คือ การมองออกไป หาดันเหตุที่ธรรมชาติภายนอกตัว แต่ไม่ได้มองดูตัวตนเอง วิทยาศาสตร์มีความเชื่อมั่นว่าในธรรมชาตินั้นมีกฎเกณฑ์อันแน่นอนเรียกว่า ศรัทธาในธรรมชาติ แต่ศรัทธาของพระพุทธศาสนามี 2 อย่าง ได้แก่ 1) ในธรรมชาติ 2) ในตัวมนุษย์

แดนแห่งความรู้ ขอบเขตและเป้าหมายที่ไม่เหมือนกัน วิทยาศาสตร์มีช่องโหว่เป็นปลายเปิด แสวงหาความรู้ความจริงของธรรมชาติในโลกภายนอกด้านเดียว ไม่แสวงหาความรู้ความจริงในธรรมชาติของตัวมนุษย์เอง แม้ธรรมชาติจะพินาศหมดก็ไม่ใช่เพียงพอที่จะทำให้มนุษย์มีความสุขได้ วิทยาศาสตร์มีจุดหมายนำเอาความรู้มาพิชิตธรรมชาติ แล้วก็หาความสุขจากวัตถุบำรุงบำเรอตนเอง จุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนา คือ การนำเอาความรู้ความจริงหรือความรู้ในกฎธรรมชาติ มาแก้ปัญหาและพัฒนามนุษย์ให้ถึงซึ่งความไร้ทุกข์ มนุษย์นั้นเป็นธรรมชาติที่วิวัฒนาการสูงสุดแล้ว เมื่อมนุษย์มีวิวัฒนาการสูงสุดของธรรมชาติ ก็มีความจริงครบทุกระดับชั้นอยู่ในตัวหมด

บทวิจารณ์

จุดเด่นของหนังสือเรื่อง “พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์”

จุดเด่นคือการอธิบายหลักการทางพระพุทธศาสนา ที่อาศัยหลักวิชาการที่เป็นอวัยวะของมนุษย์ ผ่านอินทรีย์ 6 หู ตา จมูก ลิ้น กาย ใจ เน้นการศึกษาในตัวมนุษย์ ด้วยความมุ่งหมายที่จะเข้าถึงความดีงามหรือคุณค่าสูงสุดพร้อมกับความจริงแห่งกฎธรรมชาติ ซึ่งทำให้มีการแก้ปัญหาและพัฒนาคนมนุษย์ไปด้วย ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีเรื่องและวิธีการมากมายเกี่ยวกับการสังเกต ทดลอง และตรวจสอบในด้านกระบวนการทางจิตใจ และพฤติกรรมของมนุษย์ กล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาชำนาญจัดเจนในแดนแห่งกรรมนิยาม และจิตนิยาม

จุดเด่นคือการอธิบายวิทยาศาสตร์ที่มีความเชื่อมโยงกับหลักการทางพระพุทธศาสนา ในหนังสือ “พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์” กล่าวถึง วิทยาศาสตร์ไม่อาศัยศรัทธาแต่อาศัยเหตุผล เชื่อการทดลองว่าให้ความจริงได้ แต่ไม่เชื่อการดลบันดาลของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะทุกอย่างดำเนินอย่างมีกฎเกณฑ์ มีเหตุผล และวิทยาศาสตร์อาศัยปัญญาและเหตุผลเป็นตัวตัดสินความจริง วิทยาศาสตร์มีความเชื่อ

ว่า สรรพสิ่งในจักรวาลล้วนดำเนินไปอย่างมีเหตุผล มีความเป็นระเบียบและมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนหลักการทางพระพุทธศาสนา มีหลักความเชื่อเช่นเดียวกับหลักวิทยาศาสตร์ ไม่ได้สอนให้มนุษย์เชื่อและศรัทธาอย่างมกมายในอิทธิปาฏิหาริย์ และอาเทศนาปาฏิหาริย์ แต่สอนให้ศรัทธาในอนุสาสนีปาฏิหาริย์ ที่จะก่อให้เกิดปัญญาในการแก้ทุกข์แก้ปัญหาชีวิต ไม่สอนให้เชื่อให้ศรัทธาในสิ่งที่ยอยู่นอกเหนือประสาทสัมผัสเช่นเดียวกับวิทยาศาสตร์ สอนให้มนุษย์นำเอาหลักศรัทธาโยงไปหาการพิสูจน์ด้วยประสบการณ์ ด้วยปัญญา และด้วยการปฏิบัติ

จุดเด่นคือการอธิบายหลักของศรัทธาความเชื่อในกาลามสูตร ที่พระพุทธเจ้ายังตรัสว่า จะต้องรู้เข้าใจด้วยว่า สิ่งเหล่านี้เป็นกุศล หรืออกุศล ถ้ารู้ว่าเป็นอกุศล มิโทษ ไม่เป็นประโยชน์ ทำให้เกิดทุกข์ พังละเสีย ถ้ารู้ว่าเป็นกุศล มีคุณ เป็นประโยชน์ เป็นไปเพื่อความสุข ก็ให้ถือปฏิบัติ นั่นคือศรัทธาหรือความเชื่อที่ก่อให้เกิดปัญญา ในด้านความรู้ (Wisdom) ทั้งหลักการทางวิทยาศาสตร์และหลักการของพระพุทธศาสนา ยอมรับความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ หมายถึง การที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ได้ประสบกับความรู้สึคนึกคิด เช่น รู้สึกดีใจ รู้สึกอยากได้ เป็นต้น วิทยาศาสตร์เริ่มต้นจากประสบการณ์คือ จากการที่ได้พบเห็นสิ่งต่าง ๆ แล้วเกิดความอยากรู้อยากเห็นก็แสวงหาคำอธิบาย วิทยาศาสตร์ไม่เชื่อหรือยึดถืออะไรล่วงหน้าอย่างตายตัว แต่จะอาศัยการทดสอบด้วยประสบการณ์สืบสาวไปเรื่อย ๆ จะไม่อ้างอิงถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใดๆที่ยอยู่นอกเหนือประสบการณ์และการทดลอง วิทยาศาสตร์แสวงหาความจริงสากล (Truth) ได้จากฐานที่เป็นความจริงเฉพาะองค์ความรู้ในทางวิทยาศาสตร์ได้จากประสบการณ์

จุดเด่นคือการอธิบายพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์นำเอาความรู้จากกฎธรรมชาติ โดยสอนให้มนุษย์รู้จักใช้เทคโนโลยี เพื่อควบคุมธรรมชาติ พระพุทธศาสนาใช้ประสบการณ์ตรงทางอินทรีย์ทั้ง 6 สิ่งที่ได้รับรู้ด้วยตาที่ต้องใช้ตา สิ่งที่ได้รับรู้ด้วยลิ้นก็ต้องใช้ลิ้น สิ่งที่ได้รับรู้ด้วยหูก็ต้องใช้หู เพราะฉะนั้น สิ่งที่ได้รับรู้ด้วยใจจะไม่สามารถรับรู้ด้วยตา หรือ หู เป็นต้น ต้องให้อินทรีย์ตรงกัน เป็นอุปกรณ์ในการสังเกตทดลองและตรวจสอบ ส่วนปรัชญาพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์นำสัจธรรมมาสร้างจริยธรรมเพื่อดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ สอนให้มนุษย์ใช้ปัญญา ในการแก้ปัญหาชีวิตและพัฒนาคุณภาพชีวิต ความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ที่เป็นมาทั้งหมดนั้น อาศัยศรัทธาความเชื่อมั่น ความอยากรู้เป็นต้น “ในจิตของนักวิทยาศาสตร์ที่แท้ ผู้สร้างความก้าวหน้ายิ่งใหญ่ให้แก่วิทยาศาสตร์ก็เต็มไปด้วยสภาพจิตที่เรียกว่าคุณค่าเหล่านี้” นักวิทยาศาสตร์ที่มีชื่อว่า อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์กล่าวว่า

วิทยาศาสตร์เกิดขึ้นได้ โดยเป็นการสร้างสรรค์ของคนที่เต็มเปี่ยมด้วยความใฝ่ ปรารถนา ต่อ สัจธรรมและปัญญาที่เข้าใจความจริง บุคคลที่เราเป็นหนี้ผลสำเร็จในทางสร้างสรรค์ที่ยิ่งใหญ่ทางวิทยาศาสตร์ทุกคนล้วนเต็มเปี่ยมไปด้วยความเชื่อทางศาสนา (ศรัทธา) อย่างแท้จริงว่าสากลจักรวาลของเรานี้ เป็นสิ่งที่มีความสมบูรณ์และสามารถรับรู้ได้ด้วยการแสวงหาอย่างมีเหตุผล

อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ เป็นนักวิทยาศาสตร์คนแรกที่ตั้งทิศทางการพัฒนาของวิทยาศาสตร์ให้กลับมาสู่ทิศทางที่ควรเป็น และวิทยาศาสตร์กับศาสนาก็เริ่มมีโอกาที่จะมาบรรจบกัน กล่าวไว้ในหนังสือ ไอน์สไตน์

พบพระพุทธเจ้าเห็นว่า “วิทยาศาสตร์แก้ได้แต่ธรรมชาติภายนอก ไม่สามารถแก้ไขปรับปรุงธรรมชาติภายใน
ตัวมนุษย์ได้เลย ทำคนให้เป็นคนดีไม่ได้ แก้นิสัยคนไม่ได้ เวลาคนมีความทุกข์ทางใจก็แก้ไม่ได้ ศาสนา
พยายามทำความเข้าใจธรรมชาติในตัวมนุษย์ และแก้ไขพฤติกรรมมนุษย์”(ทันตแพทย์สม สุจิรา. 2551: 101)

จุดด้อยของหนังสือเรื่อง “พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์”

จุดด้อยของหนังสือเล่มนี้ เมื่อพิจารณาแล้ว ยังไม่ได้อธิบายสติที่เป็นหลักธรรมที่สำคัญในการ
ปฏิบัติงาน หรือนำเอาไปใช้ในชีวิตจริง และจะมีผลต่อขบวนการทำงานอย่างมาก ส่งผลต่อระบบความคิด
สติในฐานะเป็นอุปมาพหุธรรมเรียกแปลโดยง่าย ว่าความระลึกได้ ยังหมายถึงความไม่เผลอ เลินเล่อ เป็นต้น
ในหนังสือพุทธธรรมกล่าวถึง “การทำหน้าที่ของสติถูกเปรียบเทียบเหมือนกับนายประตูที่คอยระวังเฝ้าดูคน
เข้าบอกร และคอยห้ามคนที่ไม่ควรเข้าไม่ให้เข้าไป คนที่ไม่ควรออกไม่ให้ออก สติจึงเป็นธรรมสำคัญในทาง
จริยธรรมเป็นอย่างมาก เพราะสติเป็นตัวปฏิบัติหน้าที่ และเป็นตัวคอยป้องกันยับยั้งตนเอง” (พระธรรมปิฎก
(ป.อ. ปยุตฺโต). 2543: 805)

จุดด้อยในหนังสือเล่มนี้ ไม่ได้กล่าวถึงสติที่เป็นตัวสำคัญที่จะเป็นแกนกลางของการปฏิบัติหน้าที่ คือ
ความมีสตินั่นเอง เวลาใดก็ตามที่เรามุ่งหลงในอบายมุข ขาดสติแค่ชั่วคราาก็อาจเผลอทำอะไรที่เลวร้ายลงไป
โดยที่อาจจะตั้งใจก็ดี ไม่ได้ตั้งใจก็ดี เพราะเมื่อขาดสติ ย่อมไม่รู้จักผิดชอบชั่วดีในขณะนั้น พุทธศาสนามีหลักคำ
สอนเกี่ยวกับการฝึกสติในทุกอิริยาบถไว้แล้วคือ ต้องกำหนดช่วงเวลาการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน ที่ต้องทำ
อย่างสม่ำเสมอ พฤติกรรมทางกายเป็นที่ตั้งของสติ คือ เอาสติมาลงอยู่ที่ปัจจุบันให้ได้ เพื่อยึดหรือเหนี่ยวรั้งจิต
ไว้ในปัจจุบัน มีความมุ่งมั่นอยู่เสมอ ไม่ปรุ่งแต่งสิ่งที่กำลังทำด้วยอารมณ์ของความรักความชอบไม่ชอบ ความ
เกลียด ความอยาก และหากจะปฏิบัติให้เคร่งครัดกว่านี้ในบางกิจกรรม ก็อาจใช้จิตกำกับการเคลื่อนไหวมือ
หรือกายส่วนอื่นไปด้วย เพื่อให้จิตนิ่งเป็นสมาธิ หากสติในขณะการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ หรือการปฏิบัติ
ธรรม ที่เป็นขบวนการเพื่อหาความรู้ ความจริงก็จะไม่เป็นผลที่สมบูรณ์ทางวิทยาศาสตร์ จึงเป็นจุดด้อยของ
พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์

แนวความคิดที่เห็นด้วย

เห็นด้วยกับแนวคิดในหนังสือ “พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์” ที่ท่านพระพรหม
คุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ปราชญ์ทางศาสนาที่กล่าวถึงหลักการพระพุทธศาสนา เรื่องศรัทธาในตัวมนุษย์ระดับ
ที่ 1 คือ ศรัทธาในคุณค่าสูงสุด ซึ่งเป็นธรรมชาติด้านนามธรรม ช่วยขยายแดนความจริงครอบคลุมทั้งหมด
ศรัทธาในตัวมนุษย์ระดับที่ 2 คือ ศรัทธาในศักยภาพของมนุษย์ที่พัฒนาสูงสุด ทำให้การแสวงหาความรู้มี
เป้าหมายและขอบเขตชัดเจนแน่นอน จะเห็นว่าศรัทธาด้านวิทยาศาสตร์ยืนยันชัดเจนอยู่อย่างเดียว คือ
ศรัทธาในกฎธรรมชาติ ศรัทธาในพระพุทธศาสนาศรัทธาคุณค่าในตัวมนุษย์เพิ่มขึ้น และการพิสูจน์ทดลอง
เรื่องความทุกข์ ความรู้สึกทุกข์ หรือไม่เป็นทุกข์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ประจักษ์ชัดในจิตใจเฉพาะตน ไม่สามารถตีแผ่ให้

สาธารณชนประจักษ์ด้วยสายตา แต่พิสูจน์ทดลองได้ด้วยความรู้สึกในจิตใจ และหลักการพระพุทธศาสนาไม่ได้เน้นในเรื่องให้สาธารณชนยอมรับหรือไม่ยอมรับ มุ่งให้ศึกษาเข้าไปในจิตใจตนเอง แต่มุ่งแสวงหาความจริงจากทั้งภายนอกและภายในตัวมนุษย์ อันเป็นเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา ทางด้านจิตวิญญาณอันเป็นผลกระทบต่อการดำรงชีวิตและต่อคุณภาพชีวิต สอนให้คนควบคุมภายในจิตใจตัวเอง ลำพังแต่ความสามารถที่ควบคุมธรรมชาติได้ ไม่อาจทำให้ความสงบสุขเกิดขึ้นในโลกมนุษย์ มนุษย์ต้องรู้จักควบคุมตนเอง ให้มีจิตใจตั้งงามด้วย สันติสุขที่แท้จริงจึงจะเกิดขึ้นได้ และสอนมนุษย์ดำรงชีวิตให้สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

หลักการทางวิทยาศาสตร์ต้องการเรียนรู้กฎธรรมชาติและหาทางควบคุมธรรมชาติ หรือเอาชนะธรรมชาติ พูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ วิทยาศาสตร์เน้นการควบคุมธรรมชาติภายนอกมุ่งแก้ปัญหาภายนอก วิทยาศาสตร์ถือว่าการพิสูจน์ทดลองทางวิทยาศาสตร์เป็นสิ่งที่นำมาแสดงให้สาธารณชน ประจักษ์ชัดเป็นหลักฐานยืนยันในสิ่งที่ค้นพบนั้นได้ ยอมรับโลกแห่งสสาร (Matter) สสาร หมายถึง ธรรมชาติและสรรพสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่จริง รวมทั้งปรากฏการณ์และความเป็นจริงตามภาวะวิสัย (Objective Reality) ด้วย ซึ่งสรรพสิ่งเหล่านี้มีอยู่ต่างหากจากตัวเรา เป็นอิสระจากตัวเรา และเป็นสิ่งที่สะท้อนขึ้นในจิตสำนึกของคนเราเมื่อได้สัมผัสมัน อันทำให้ได้รับรู้ถึงความมีอยู่ของสิ่งนั้น ๆ กล่าวโดยทั่วไปแล้วสสารมีคุณลักษณะ 3 ประการคือ 1) การเคลื่อนไหวอยู่เสมอ 2) เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ 3) การเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลง ดังกล่าวนั้น มิใช่เป็นการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างสับสน

ผู้วิจารณ์เห็นด้วยกับแนวคิด วิธีเข้าถึงความจริง จุดเน้นและการใช้ต่างกัน มองจุดที่แตกต่างในการหาความจริงระหว่างพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ ประการแรก วิทยาศาสตร์ใช้วิธีหาความจริง เพื่อให้ได้ตัวความรู้ เป็นกิจกรรมดำเนินชีวิต ส่วนพระพุทธศาสนา ใช้วิธีการเข้าถึงความจริงเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตที่ดีงามและการพัฒนาตน ประการที่สอง วิทยาศาสตร์เอาประสบการณ์ที่เกิดขึ้นทางอินทรีย์ 5 หรือประสาททั้ง 5 เท่านั้น แต่พระพุทธศาสนาเอาอินทรีย์ที่ 6 คือ ใจด้วย ถือว่าอินทรีย์ที่ 6 พิสูจน์ความจริงได้ แต่การพิสูจน์อินทรีย์ต้องตรงกัน ถ้าต้องการพิสูจน์เสียงดัง เสียงเบา ก็ต้องพิสูจน์ด้วยหู เราพิสูจน์รส ก็ต้องพิสูจน์ด้วยลิ้น เป็นต้น เพราะฉะนั้นทางพระพุทธศาสนาจึงถือว่า อินทรีย์ที่ 6 คือจิตรวมทั้งเรื่องความคิด มีบทบาทสำคัญในการหาความรู้ หาความจริง วิทยาศาสตร์ไม่ยอมรับอินทรีย์ที่ 6 ก็เลยหาทางพิสูจน์ปรากฏการณ์ทางจิต ด้วยวิธีการใช้เครื่องมือวัดที่แสดงผลออกมา เป็นประสบการณ์ที่รับรู้ได้ด้วยอินทรีย์ 5 อย่างอื่น โดยเฉพาะ ตา หู และกายสัมผัส เช่น ต้องการจะรู้ความคิดในใจ ก็พยายามประดิษฐ์เครื่องวัดคลื่นสมอง เป็นต้น ในขั้นสุดท้ายการประมวลสรุปความเห็นเป็นระบบวางเป็นทฤษฎี เป็นขบวนการของความคิด กล่าวได้ว่า ทฤษฎีวิทยาศาสตร์เป็นเรื่องของความคิด เป็นผลงานของอินทรีย์ที่ 6 คือ จิตใจ ซึ่งเป็นศูนย์รวมประสานงานอินทรีย์ทั้ง 5 ในสังคตีสสูตรกล่าวถึงอินทรีย์ 5 ว่า

1) รูปที่พึงรู้แจ้งทางตา ที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ชวนให้รัก ชักให้ใคร่ พาใจให้กำหนด 2) เสียงที่พึงรู้แจ้งทางหู 3) กลิ่นที่พึงรู้แจ้งทางจมูก 4) รสที่พึงรู้แจ้งทางลิ้น 5) โผฏฐัพพะที่พึงรู้แจ้งทางกายที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ชวนให้รัก ชักให้ใคร่ พาใจให้กำหนด (พระไตรปิฎก มจร. (ไทย) 11/315/300)

หลักการทางพระพุทธศาสนาจะกล่าวไว้ชัดเจน ในลักษณะของการสำรวมอินทรีย์ เพื่อระวังอกุศลไม่เกิดขึ้น ทางตา หู จมูก ลิ้น และกายที่เป็นประตูของกิเลสที่จะเข้ามาสัมผัสทวารทั้ง 5 พระพุทธเจ้าจึงบัญญัติให้ภิกษุในพระพุทธศาสนาสำรวมระวังในอินทรีย์ทั้ง 5 ไว้ให้ดีเพื่อความเจริญองกามในธรรม วินัย

แนวคิดที่ไม่เห็นด้วย

ในพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์ มีคำอธิบายขยายเรื่อง “เจตคติ” ในเนื้อหาความรู้เจตคติทางวิทยาศาสตร์ โดยเปรียบเทียบกับเจตคติทางพุทธ ในกรณีเจตคติวิทยาศาสตร์สำคัญยิ่งกว่าเนื้อหาวิทยาศาสตร์อีก เพราะเนื้อหาความรู้ หรือองค์ความรู้ที่ได้มาเคยว่าถูกแล้ว แต่การพิสูจน์ครั้งต่อไปอาจผิด และเป็นเช่นนี้อยู่เรื่อย ๆ แต่ท่าทีหรือเจตคตินี้เป็นหลักยืนตัวที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิตมนุษย์โดยตรง ตัวองค์ความรู้จะนำไปใช้ได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องเน้นเจตคติวิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ตามเจตคติวิทยาศาสตร์กับเจตคติทางพระพุทธศาสนาก็มีความแตกต่างกันไม่มาก

เจตคติของพุทธก็ตาม ของวิทยาศาสตร์ก็ดี มีความที่ตรงกัน ก็คือ การมองสิ่งทั้งหลายตามหลักการแห่งเหตุและผล ท่าทีแห่งการมองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัย มองแบบค้นหาความจริง เช่น

เห็นเพื่อนเดินมาหน้าบึ้ง ก็คิดว่าหน้าบึ้งของเพื่อนกระทบตัวเรา ว่าเขาโกรธเรา มีความคิดปรุงแต่งเกิดความไม่สบายใจเป็นทุกข์เวทนา เจตคติพุทธเป็นนามธรรมตรงกับวิทยาศาสตร์ที่สืบสาวหาเหตุปัจจัยทางวัตถุ ท่าทีการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการมองตามเหตุปัจจัย มองอย่างไม่มีปัญหา แต่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาและนำไปสู่ปัญญา เจตคติวิทยาศาสตร์นั้นเป็นท่าทีที่ใช้แค่การหาความรู้บริสุทธิ์อย่างเดียว แต่พุทธศาสนาถือว่าเจตคตินี้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตไปในภายข้างหน้า ในขั้นธสังยุต กล่าวไว้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญส่วนเหตุปัจจัยเพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลายเป็น อย่างไร สัตว์ทั้งหลายมีเหตุ มีปัจจัยบริสุทธิ์อย่างไร “มหาลิ หากรูปนี้จักได้เป็นสุข ส่วนเดียว มีแต่สุขติดตาม หยั่งลงสู่ความสุขไม่หยั่งลงสู่ความทุกข์บ้างแล้ว สัตว์ทั้งหลายก็ไม่พึงเบื่อหน่ายในรูป แต่เพราะรูปเป็นทุกข์ มีทุกข์ติดตาม หยั่งลงสู่ความทุกข์ ไม่หยั่งลงสู่ความสุขเสมอไป ฉะนั้นสัตว์ทั้งหลายจึงเบื่อหน่ายในรูป เมื่อเบื่อหน่ายย่อมคลายกำหนด เพราะคลายกำหนดจึงบริสุทธิ์ นี่เป็นเหตุ เป็นปัจจัยเพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายมีเหตุ มีปัจจัยจึงบริสุทธิ์อย่างนี้ (พระไตรปิฎก มจร. (ไทย) 17/60/98)

เป็นอันว่าทางพุทธไม่ได้มองแต่ในแง่ของการเอาเจตคติมาใช้ในการแสวงหาความรู้เท่านั้น แต่เอามาวกเข้าในการดำเนินชีวิต ทั้งสภาพที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่ดำรงชีวิตอยู่ตามสภาพความเป็นจริงของปัจจุบัน และอนาคต

อย่างไรก็ดีการแสวงหาความรู้หาความจริงของการพ้นจากทุกข์ ต้องมองโลกให้รอบด้าน จะมองเพียงด้านเดียวไม่ได้ ต้องใช้เจตคติให้เข้ากับสถานการณ์ที่เป็นจริง ทุกสิ่งใด ๆ ในโลกนี้ที่มีประเด็นปัญหา มีสาเหตุและปัจจัยทั้งนั้น ผู้วิจารณ์จึงไม่เห็นด้วยที่จะมองเจตคติด้านใดด้านหนึ่ง ต้องมองให้รอบด้าน ตามหลักพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์

สรุป

พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์ หนังสือที่อธิบายเรื่องศาสนากับวิทยาศาสตร์ พุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ ยอมรับในธรรมชาติและกฎของธรรมชาติ วิทยาศาสตร์มีความคิดที่จะพิชิตธรรมชาติและเชื่อว่า ความสุขของมนุษย์อยู่ที่การมีวัตถุบำเรอตนเอง ส่วนพระพุทธศาสนา ไม่ได้มองเฉพาะโลกวัตถุภายนอกเท่านั้น แต่เป็นผู้พิสูจน์ความจริงโลกภายนอกด้วยอินทรีย์ทั้ง 5 ตา หู จมูก ลิ้น กาย สู้พัฒนาการทางจิตและปัญญาของมนุษย์ พระพุทธศาสนาใช้ประสบการณ์ตรงทางอินทรีย์ทั้ง 6 สิ่งที่ได้รับรู้ด้วยตาก็ต้องใช้ตา สิ่งที่ได้รับรู้ด้วยลิ้นก็ต้องใช้ลิ้น สิ่งที่ได้รับรู้ด้วยหูก็ต้องใช้หู วิทยาศาสตร์ต้องการเรียนรู้กฎธรรมชาติและหาทางควบคุมธรรมชาติ หรือเอาชนะธรรมชาติ วิทยาศาสตร์เน้นการควบคุมธรรมชาติภายนอกมุ่งแก้ปัญหาภายนอก ไม่ได้แสวงหาความสุขภายในเหมือนทางพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). *พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่

11. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรวแอนดิโฮม จำกัด.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *พุทธธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สม สุจิรา. (2551). *ไอน์สไตน์พบ พระพุทธเจ้าเห็น*. พิมพ์ครั้งที่ 50. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.